

відновлення екосистеми Чорного моря (Black Sea Ecosystem Recovery Project, BSERP); Програма регіонального моніторингу і оцінки забруднення (Black Sea Integrated Monitoring and Assessment Program, BSIMAP); Проект щодо співробітництва з охорони довкілля Чорного моря (Environmental Collaboration for the Black Sea, BSEC).

Важливим кроком на шляху реалізації положень Конвенції стало підписання чорноморськими країнами Стратегічного плану дій по відтворенню і захисту Чорного моря (1996 р.), в якому передбачена згода країн і підтвердження урядами цих країн взяти на себе зобов'язання розробити загальну стратегію захисту і відновлення Чорного моря, управління його береговими і морськими ресурсами на 20 років. Відповідно до названого документа причорноморські держави повинні були розробити національні Стратегічні плани дій для захисту Чорного моря, але не всі причорноморські держави виконали цей обов'язок.

Україна підготувала Загальнодержавну програму охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів (далі, Програма), яка була ухвалена як національний Закон України 22 березня 2001 року (Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 28. — Ст. 135). Проте розроблена Програма має певні упущення. Так, в ній практично не стоять завдання упровадження в управлінні станом морського середовища екосистемного підходу та принципу найдосконаліших доступних технологій, яким відводиться важлива роль у Європейській морській стратегії. В Програмі Також не означена задача екологізації галузей морегосподарського комплексу, а відповідно й засоби її вирішення: широке упровадження екологічного менеджменту відповідно до ДСТУ ISO 14001, розширення сфери дії екологічного аудиту та розроблення його методичного забезпечення і взагалі, взаємозв'язок між економічною і екологічною політикою у Програмі залишився поза увагою розробників.

ЧУМАЧЕНКО І. Є.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права,
кандидат юридичних наук

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХОДІВ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Згідно Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», державні екологічні програми створюються з метою проведення ефективної та цілеспрямованої діяльності України спільно організації і координації заходів щодо охорони навколишнього

природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального природокористування і відтворення природних ресурсів на перспективу. Необхідність розвитку, удосконалення і розширення повноважень даного інструменту обумовлено Законом України «Про державні цільові програми». За ст. 3 цього Закону екологічні цільові програми — це самостійний напрям державних цільових програм, метою яких є здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, попередження катастроф екологічного характеру та ліквідація їх наслідків. Чинним законодавством передбачається також можливість вирішення проблем регіонального розвитку, що мають державне значення.

Класифікації інструментів екологічної політики розроблено як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками (Пахомова А., Эндерс А., Рихтер К. Экологический менеджмент. — СПб.: Питер, 2003. — 544 с. Стадницький Ю. І., Кравців В. С. Класифікація інструментів регіональної політики // Регіональна політика і механізми її реалізації. — К.: Наук. думка, 2003. — С. 426–434), що виділяють екологічні програми як інструмент, який має змішану природу і якому притаманні й адміністративно-контрольні та економічні важелі управління. До адміністративно-контрольних важелів належать: чітке визначення цілей; орієнтація на отримання кінцевого результату з призначенням термінів виконання та відповідальних осіб за це виконання і оперативний контроль за виконанням програм. До економічних важелів належать: широкий спектр фінансування; економічне стимулювання участі та виконання планових цілей (завдань); надання самостійності у пошуках найбільш ефективних екологічних рішень, у тому числі створення спеціалізованих фондів програм; використання механізму екологічного страхування цільової програми тощо.

Залежно від рівня значущості екологічні цільові програми поділяють на: загальнодержавні — програми, які спрямовані на розв'язання найважливіших комплексних загальнодержавних екологічних проблем, виходячи з довгострокових пріоритетів охорони довкілля; державні — програми, метою яких є розв'язання окремих екологічних проблем багатогалузевого або міжрегіонального характеру, а також запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їх наслідків, що потребують державної підтримки; галузеві — програми, які формуються для розв'язання екологічних проблем в окремих галузях господарства та впровадження природо-ресурсозберігаючих технологій на підприємствах цих галузей; регіональні — програми, які включають завдання та природоохоронні заходи щодо вирішення екологічних проблем, які поширюються за межі однієї адміністративної області; місцеві — програми, що складаються із завдань та природоохоронних заходів, які реалізують в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Програмно-цільове забезпечення розробки і реалізації заходів у галузі охорони та використання водних об'єктів дає змогу поєднати цілі

та завдання охорони вод на перспективний період зі спрямованими на їх виконання конкретними заходами організаційного, технічного, наукового та іншого характеру, ресурсним (фінансовим, матеріально-технічним) забезпеченням цих заходів, а також із відповідними за їх розробку та реалізацію органами і реалізується шляхом підготовки державних екологічних програм, розділів з питань екологічної безпеки, охорони довкілля у складі державних програм економічного та соціального розвитку держави та в інших програмних документах (зокрема, в: Загальнодержавній програмі охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів, затвердженій Законом України від 22 березня 2001 року; Загальнодержавній програмі формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки, затвердженій Законом України від 21 вересня 2000 року; Загальнодержавній цільовій програмі «Питна вода України» на 2011–2020 роки, затвердженій Законом України в редакції від 13 листопада 2011 року; Загальнодержавній цільовій програмі розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року, затвердженій Законом України від 24 травня 2012 року; Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства на період до 2020 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 року; Регіональній програмі «Питна вода Одеської області на 2010–2013 роки і період до 2020 року, затвердженій рішенням Одеської обласної ради від 10 вересня 2010 року.).

З метою визначення основних напрямів державної політики у сфері водного господарства для задоволення потреби населення і галузей національної економіки у водних ресурсах, збереження і відтворення водних ресурсів, впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, відновлення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні держави, оптимізації водоспоживання, запобігання та ліквідації наслідків шкідливої дії вод була прийнята Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року. В зв'язку з цим, та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2012 року «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» припинили дію: Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні річки Тиси у Закарпатській області на 2002–2006 роки та прогноз до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2001; Комплексна програма захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 липня 2006 року; Державна цільова програма протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту та Сирету, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2008 року.